

Iz zgodovine kranjskih trgov.

11. Motnik.

442 m, 312 prebivalcev.

am blizu, kjer prestopi deželna cesta, ki vodi iz Kamnika skozi Tuhinjsko dolino na Štajersko, deželno mejo, leži v globoki kotlini med Kozjakom in Jásovníkom trg Motnik. Svoje ime je dobil od tam mimo tekočega potoka Motnice. Teče ta potok po globoki strugi in se izliva v savinjski pritok Volsko. Ob deževju je ta voda umazana, kalna, motna.¹

Motnik je bil obljuden že za časa Rimljanov, ki so gospodovali v naših deželah od l. 44. pred Kristusom pa do l. 452. po Kristusu. Skozi Motnik je bila izpeljana rimska cesta, ki je vodila iz Ljubljane preko Črnuč, Mengša in Trojan na Celje in Ptuj. Rimljani so ustanovili ob tem važnem prehodu vojaško taborišče, ki je služilo v obrambo te ceste. Ob tej utrdbi se je s prihodom vojaštva razvila tudi rimska naselbina. O tem priča rimski spominski kamen, ki so ga izkopalj v Motniku. Postaviti ga je dala Rimljanka Ulpia Firmina svojemu trinajstletnemu sinu Firminu in tridesetletni hčeri Firmini.²

V srednjem veku so bili gospodarji v Motniku in okolici koroški vojvodi Šponhajmci. Ti so bili sorodniki Andeških grofov. Njih last je bil na Štajerskem: Slovenji gradec, Rečica pri Gornjem gradu, Ribnica pri Celju; na Kranjskem pa so imeli v lasti: Kamnik, Štefanjo goro pri Kranju, Šmarje, Lebek, Mehovo, Toplice, Slap in Vipavo.

Andeški »Stari grad« v Kamniku je obvladoval važno trgovsko pot na Štajersko — skozi Tuhinjsko dolino. Glavni promet Kranjske s Štajersko takrat ni šel več po starorimski cesti čez Podpeč in Trojane, ampak čez Kamnik skozi Tuhinjsko dolino mimo Motnika do Žalca in naprej po Savinjski dolini. Motnik je bil ob tej živahni prometni žili važno postajališče.

Kamnik se imenuje trg že leta 1190. Motnik pa takrat še ni bil trg, pač pa se omenja l. 1135. kot šponhamjska last.³

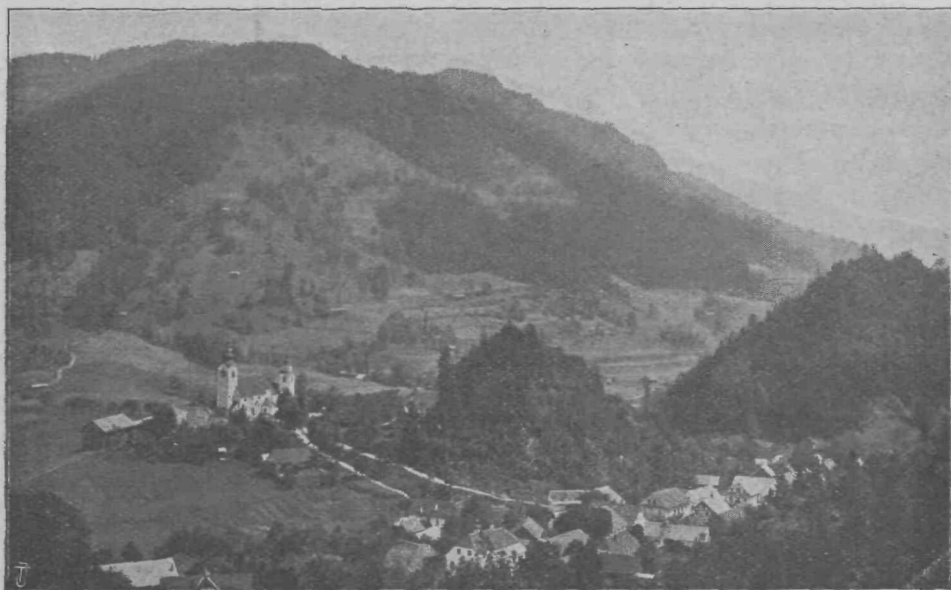
V obrambo te trgovske poti so imeli Andeški v Kamniku — kakor omenjeno — svoj »Stari grad«, njih sorodniki Šponhajmci pa so zidali v ta namen v Motniku utrjen stolp, malo trdnjavico, kjer je bila nastavljena stalna straža. Zato se je imenoval Zgornji Motnik v srednjem in še v novem veku »Motniški turn«, četudi so bili pozidali Motniški poleg tega turna močno utrjen gradič.⁴ Lastniki tega gradu, kdor in od koder so že bili, so se imenovali »motniški gospodje«. Omenjajo se l. 1247. Konrad, l. 1303. Gerloh, l. 1340. Jurij, d. 1360. Gerloh.

Ko so izumrli »motniški gospodje«, je pripadla njih dedščina Habsburžanom.

¹ »Čas«, 1904, 76. — ² »Novice«, 1880, 45. — ³ Schumi, U. R. B. I., 87. — ⁴ Valvasor, XI, 424.

Leta 1456. je padel v Belgradu pod meči zarotnikov zadnji Celjan, grof Urh II. ali Ulrik II. Bogata zapuščina njegova je pripadla vsled dedinske pogodbe, ki jo je bil l. 1443. sklenil Habsburžan cesar Friderik III. s Celjani — Habsburžanom.

Po Urhovi smrti se je začel boj za celjsko dediščino. Urhova vdova Katarina si je hotela siloma pridržati vsa celjska posestva. Teh pa ni bilo malo. »Celjska kronika« natančno našteva vsa mesta, trge in graščine, ki so bili lastnina celjskih grofov na slovenski in hrvaški zemlji. Poimenoma jih ne bomo naštevali. Zadnji Celjan je zapustil toliko posestev, da jih v sličnem obsegu le redkokdaj nahajamo v oblasti kakega kneza ali vojvoda.

Motnik.

Urhova vdova je imela imenitnega vojskovodjo na svoji strani. Bil je to češki plemič Jan Vitovec, ki je zbiral močno vojsko, da iztrga iz cesarjevih rok celjsko dedščino.

Tudi cesar Friderik je zbral močno vojsko iz vseh notranjeavstrijskih dežel. Z njo si je osvojil celjske gradove po Savinjski dolini, potem jo je udaril na Kranjsko. Kmalu za njim je prišel skozi Tuhinjsko dolino tudi Vitovec. Oplenil in razdejal je Škofjo Loko, premagal Kranj in se napotil proti Radovljici. Kranjska deželna bramba je prisilila Vitovca, da se je umaknil s svojo vojsko na Štajersko. Vrh Kozjaka je Vitovcu in njegovi vojski nasproti vihrala zastava motniškega trga. Na zastavi se je blesketal motniški grb: ščitonosec, držeč v levici sekiro, v desnici pa meč. V soteski pod Kozjakom so pričakali Vitovčeve čete Motničani, Špitalčani in Tuhinjci. Tudi vojaštvo deželne brambe se jim je bilo pri-

družilo. Mnogo Vitovčevih vojakov so pobili s koli in kamni. Drugim se je pa posrečilo uiti čez goro. Vitovec je poslal potem iz Savinjske doline močne trume vojakov, ki so kmete okoli Motnika in spodaj v Črnem grabnu deloma pobile, deloma pa ujele.⁵

Habsburžani so dajali motniško graščino raznim plemiškim rodovinom v najem ali zastavo. Tu zasledimo rodovino pl. Gallov; zadnji Gall je bil Jurij (umrl l. 1564.). Sledil mu je Ivan Halbenberger, glavar v Hrastovici. Za njim se omenjata: Gregor Zurler in Sofija Valvazor (1624), vdova po Adamu Apfalterju. Za Apfalterji so bili gospodarji na motniški graščini pl. Scarlichi. Gospodarstvo jim je šlo pa rakovo pot. Zadnja gospodarica je bila Ana pl. Scarlichi. Do podložnikov je bila ljubezniva in dobra. Leta 1753. je pogorel Zgornji Motnik — grad. Po tej nesreči je hotela Ana pl. Scarlichi vse razprodati in osvoboditi podložnike. Motničani so bili takoj pripravljeni, da vsa zemljišča pokupijo. Le en motniški podložnik se je toliko časa upiral, da so Motničani-tržani kupili ves graščinski svet in z njim tudi tega upornika. Postal je podložnik Motničanov. Imenovali so ga tržani »Scarlichijev kmet«. To ime je pri tej hiši še dolgo ostalo.

(Konec.)

⁵ »Blätter aus Krain«, 1857, 26.

Mladinski novičar.*

Ganljiv prizor je bil, ko se je ljubljanska mladina o priliki Marijinega slavlja (na malo Gospojnico) v tako lepem številu, osobito v uršulinski cerkvi, razvrstila k mizi Gospodovi. Prav tako smo bili veseli, ko so spremljali pridni dečki in belooblečene deklince v veličastnem sprevedu k novi cerkvi na Rakovnik pri Ljubljani novokronani podobi nebeške Kraljice in božjega Deteta.

Hvaležni spomin. Na ljubljanskem pokojišču je zakopanih na posebnem oddelku nebroj vojakov iz svetovne vojske. Na vernih duš dan so jim ljubljanci skrbno olepšali in okrasili grobove. Ljubljanska šolska mladina, osobito deklince, so spletle in nanesele skupaj toliko zelenja, da je bilo vsega nakitja za več voz. Naši mladi so s tem pokazali, da se s hvaležnostjo spominjajo hrabrih junakov, ki so žrtvovali življenje za domovino. — Pa tudi drugod, n. pr. na Jesenicah, je šolska mladina počastila umrle vojščake z lepimi vencii. Spominjajmo se umrlih slovenskih borcev tudi v molitvah in pri sveti maši!

Ta je bolj žalostna. Nedavno je nagloma umrla petletna hčerka gostilničarja Rudolfa Škalc iz Velike Gorice, Dekletce je zavohala nekje žganje, pa se je tako nasrkalo te nemarne pijače, da je v par urah izdihnilo. Ta nesreča pove več nego še tako ostra pridiga. — Leto je bilo dovolj sadja, pa so ga marsikje precej pokuhali tudi za žganje, kar je le škoda v vsakem oziru. Mladi prijatelji! Če bi kje nespametni ljudje ponujali tudi vam tega strupa, nikarte ga pokusiti! Pokažite, da ste res »junaki«. Prezirajte pijačo, ki človeka ugonablja dušno in telesno. Proč z alkoholnim trupom!

* Pod tem naslovom bomo sporočali časovne dogodljaje iz mladinskega življenja. Če ne bodo morda vsi in vselej mikavni, bodo pa poučni.